

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางว่า เด็กทุกคนไม่ว่าจะเป็นเพศ วัย เชื้อชาติ หรือศาสนาใด ย่อมมีความสำคัญต่อสังคมด้วยกันทั้งสิ้น เพราะเด็กจะต้องเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ซึ่งจะเป็นปัจจัยพื้นฐานส่วนหนึ่งที่จะเสริมสร้างความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้าให้กับประเทศชาติ หรืออาจจะเป็นส่วนที่สร้างปัญหาให้กับสังคม นั่นก็อยู่กับคุณภาพของบุคคลในสังคมนั้นๆ

ในประเทศไทยนั้นได้ให้ความสำคัญแก่เด็กและเยาวชน โดยได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2515 ในมาตรา 62 ของแนวนโยบายแห่งรัฐว่า "รัฐพึงสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และเพื่อความมั่นคงแห่งรัฐ"(นิตยา เงินประเสริฐศรี , 2529:1) นอกจากนี้ยังมีนโยบายและกฎหมายอื่นๆที่มุ่งให้ความสำคัญแก่เด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีจำนวนประชากรจำนวนมากเกือบ 2 ใน 3 ของประชากรทั้งหมด ฝ่ายประชากร กองวางแผนทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้คาดหมายจำนวนเด็กและเยาวชนว่า ในระยะต้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 หรือในช่วงปี พ.ศ. 2530 จะมีเด็กและเยาวชนจำนวน 30.63 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 57.15 ของประชากรทั้งประเทศ (53.7 ล้านคน) และในระยะปลายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 หรือในช่วงปี พ.ศ. 2534 จะมีเด็กและเยาวชนจำนวน 30.92 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 54.25 ของประชากรทั้งหมด (57 ล้านคน) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2529:9)

แม้ว่ารัฐได้กำหนดแนวนโยบายต่างๆ เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนขึ้นมากมายแล้วก็ตาม แต่

ส่วนสำคัญในการพัฒนาคุณภาพบุคคลนั้น ส่วนหนึ่งก็ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมและการอบรมเลี้ยงดูตั้งแต่วัยเด็ก นอกเหนือจากการถ่ายทอดทางพันธุกรรม สภาพของสังคมและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนบุคคลที่ใกล้ชิดต่างก็มีอิทธิพลต่อเด็กและเยาวชนเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งการที่จะพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความเจริญก้าวหน้าไปในทางที่พึงปรารถนาจึงต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ สิ่งแวดล้อมที่ดีที่สุดสำหรับเด็กก็คือ การดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัวอย่างปกติสุข เพราะครอบครัวเป็นหน่วยแรกของสังคมที่จะให้การดูแล อบรมเลี้ยงดู หล่อหลอมพฤติกรรมและบุคลิกภาพของบุคคล และเป็นแหล่งที่จะสร้างเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็ก โดยเฉพาะพัฒนาการด้านคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิตในสังคม เด็กจะเรียนรู้แผนของพฤติกรรมต่างๆบุคคลในครอบครัว อันมีพ่อ แม่ ญาติพี่น้องเป็นแบบฉบับของพฤติกรรม ดังนั้นพฤติกรรมของเด็กจะสะท้อนให้เห็นถึงแบบแผนของพฤติกรรมที่เด็กเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม แต่ยังมีเด็กและเยาวชนอีกจำนวนหนึ่งที่ไม่สามารถอยู่กับครอบครัวของตนได้อย่างปกติ ซึ่งได้แก่ เด็กเร่ร่อน เด็กกำพร้า อนุภา หรือเด็กที่ถูกทอดทิ้งตามโรงพยาบาล หรือสถานสงเคราะห์ต่างๆ

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ทำให้เกิดผลกระทบต่อสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน คตินิยมในการดำรงชีวิตและการประพฤติปฏิบัติของบุคคลเปลี่ยนไป และเกิดปัญหาสังคมขึ้นมากมาย ปัญหาสังคมที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ ปัญหาเด็กถูกทอดทิ้ง อนุภา หรือกำพร้าตามสถานสงเคราะห์และโรงพยาบาลของรัฐ จากข้อมูลสถิติเด็กในความอุปการะของสถานสงเคราะห์ของภาครัฐบาลทั่วประเทศในปี พ.ศ. 2532 พบว่ามีจำนวนถึง 10,477 คน (กรมประชาสงเคราะห์, 2532 : 7) และมีเด็กทารกที่ถูกทอดทิ้งมีจำนวนเฉลี่ยวันละ 5-6 คน หรือปีละ 2,500-3,000 คนทั่วประเทศ (มณิธา อินทร์อร่าม, 2530:7)

ปัญหาของเด็กกำพร้าในสถานสงเคราะห์ นอกจากจะมีรากฐานมาจากปัญหาครอบครัวของเด็กแตกแยกจนเป็นเหตุให้ไม่สามารถเลี้ยงดูเด็กได้ตามปกติแล้ว ยังเกิดจากสาเหตุอื่นๆ เช่น พ่อหรือแม่ของเด็กเสียชีวิต ทำให้ไม่มีใครดูแลเด็ก หรือพ่อแม่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์แบบอื่นเนื่องมาจากความพิการ ทูพพลภาพ ถูกจำคุก กักขัง เจ็บป่วยทางกายหรือทางจิต ตลอดจนความฉุกเฉินต่างๆที่ไม่อาจแก้ไขได้ทันท่วงที จนเป็นเหตุให้เด็กถูกทอดทิ้ง และถูกนำตัวเข้ารับบริการสังคมประเภททดแทนในสถานสงเคราะห์เด็กกำพร้าเหล่านี้ย่อมได้ชื่อว่า อยู่ในฐานะ "ปราศจากบ้าน" และได้รับการดูแลจากสถานสงเคราะห์โดยมีเจ้าหน้าที่ของสถานสงเคราะห์เป็นผู้ทำหน้าที่แทนบิดามารดาของเด็ก การรับเด็กเข้าไว้ในอุปการะของสถานสงเคราะห์นี้ ถือเป็นวิธีสุดท้ายที่พึงบริการแก่เด็กเมื่อไม่สามารถให้การสงเคราะห์ด้วยวิธีอื่นใดได้แล้วเท่านั้น (กรมประชาสงเคราะห์, 2532:26)

สภาพโดยทั่วไปของเด็กกำพร้าในสถานสงเคราะห์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็สถานสงเคราะห์ของ ภาครัฐบาลหรือเอกชนดำเนินการ จะพบว่าเด็กได้รับบริการในเรื่องของปัจจัยพื้นฐานสำหรับการดำรง ชีวิตอย่างครบถ้วน เช่น เสื้อผ้า อาหาร ที่พักพิงและยารักษาโรค ตลอดจนการให้การศึกษาและการ ฝึกอาชีพ โดยเฉพาะกับเยาวชนวัยรุ่น ส่วนในเด็กเล็กๆนั้น สถานสงเคราะห์ส่วนใหญ่มักมุ่งที่จะจัดหา ครอบครัวยุติภัก์ให้แก่เด็ก ซึ่งหากมองเพียงภายนอก จะพบว่าเด็กมีความมั่นคงในหลายๆด้าน โดยเฉพาะในเรื่องของปัจจัยสี่ แต่สภาพที่เป็นจริงแล้วเด็กกำพร้าเหล่านี้ยังขาดความสัมพันธ์ภาพที่อบอุ่น จากครอบครัว และเป็นไปได้ยากที่พี่เลี้ยงในสถานสงเคราะห์จะให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็กทุกคน เสมือนพ่อแม่ที่แท้จริงของเด็กได้ นอกจากนี้สถานสงเคราะห์ต่างๆ ก็ไม่ได้เน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กเหล่านี้อย่างจริงจัง จากการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาสวัสดิการเด็กและการตอบสนองโดย องค์กรเอกชน โดยรองศาสตราจารย์ อุ่นตา นพคุณ (2532:81-82)พบว่า กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อ ตอบสนองปัญหาเด็กนั้น องค์กรเอกชนส่วนใหญ่จะให้การบริการเด็กในด้านการศึกษามาก เพราะถือ ว่าเป็นวิธีการที่ง่ายและเท่ากับเป็นการสร้างชีวิตให้กับเด็ก แต่การบริการทางด้านจริยธรรมและการ คุ้มครองเด็ก โดยเฉพาะสิทธิทางกฎหมายยังมีน้อย ส่วนการจัดบริการทางด้านอื่นมักจะเป็นการจัด บริการด้านกิจกรรมนันทนาการ บริการด้านสังคมสงเคราะห์อื่นๆ โดยมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับ เด็กและเยาวชน อันได้แก่ ผู้ปกครองสถานสงเคราะห์ นักจิตวิทยา พ่อบ้าน แม่บ้าน ครู ฯลฯ เป็น ผู้รับผิดชอบในการจัดบริการต่างๆดังกล่าว โดยพยายามสร้างสิ่งแวดล้อมใหม่ที่ดี เปรียบเสมือนเป็น ครอบครัวยุติภัก์ให้กับเด็ก เพื่อเลียนแบบชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวปกติ

แม้ว่าประสบการณ์ในวัยเด็กจะมีผลต่อพัฒนาการของวัยรุ่น ยังมีนักจิตวิทยาหลายท่านที่ให้ความ สำคัญต่อระยะวัยรุ่น โดยเชื่อว่า พัฒนาการในระยะวัยรุ่นยังเป็นบุคลิกภาพในวัยผู้ใหญ่ด้วย โดย A.Freud (1969) ได้เห็นว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่สำคัญในการก่อร่างพัฒนาการทางบุคลิกภาพเมื่อเติบโต เป็นผู้ใหญ่ Erikson (1950) กล่าวว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่เรียกว่า "Psychosocial moratorium" ซึ่งเป็นวัยที่อยู่ในระยะของการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ ความคิดและทัศนคติ เพื่อให้เกิดรูปแบบที่ สมบูรณ์จะ เห็นได้ว่าระยะวัยรุ่นยังมีพัฒนาการที่ไม่สมบูรณ์และยังมีการปรับและสร้างรูปแบบทางความคิด ทัศนคติ ค่านิยม ฯลฯ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของบุคลิกภาพเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ (ประไพพรรณ ภูมิวิมลสาร, 2530:36)

การอบรมสั่งสอนให้เยาวชนประพฤติดี ประพฤติชอบ เป็นเรื่องที่หลายฝ่ายให้ความสนใจ เอาใจใส่จัดทำมาเป็นเวลานาน สำหรับเยาวชนในสถานสงเคราะห์นั้นเป็นเด็กที่ประสบปัญหา และมี

ความจำเป็นนานาประการ อันทำให้ต้องถูกแยกตัวออกจากครอบครัวเดิมของตน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า เป็นปัญหาที่น่าสนใจที่จะศึกษาถึงพฤติกรรม จริยธรรมทางสังคมของเยาวชนเหล่านี้ว่าถูกเสริมสร้างออกมา ในรูปใด เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับสถานสงเคราะห์ที่จะใช้เป็นแนวทางในการอบรมขัดเกลา และปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชนเหล่านี้ เพราะอนาคตส่วนหนึ่งของเด็กกำพร้าขึ้นอยู่กับ สถานสงเคราะห์ที่จะเลี้ยงดูอบรมบ่มนิสัย ตลอดจนการจัดบริการทางสังคมที่เหมาะสม เพื่อให้เยาวชน เหล่านี้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพทั้งทางกายและทางจิตใจ ไม่สร้างปัญหาให้กับสังคม และมีคุณภาพ ชีวิตที่ดีต่อไป

การสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น

ด้วยตระหนักว่าเด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรที่สำคัญและมีค่ายิ่งของประเทศในอนาคต ดังนั้น การให้บริการทางสังคมเพื่อช่วยเหลือเด็ก โดยเฉพาะเด็กกำพร้าที่มีปัญหาในด้านต่างๆ จึง เป็นสิ่งที่บุคคลพึงตระหนักและให้ความช่วยเหลือ โดยเฉพาะนักสังคมสงเคราะห์หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยตรง แม้ในต่างประเทศหลายแห่งยังยอมรับว่า การสงเคราะห์เด็กมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดย ถือว่า "เด็กพึงได้รับการพิทักษ์คุ้มครองเป็นพิเศษ อันจะช่วยให้เด็กสามารถพัฒนาทั้งทางกาย สมอง และจิตใจ เพื่อให้อยู่ร่วมในสังคมได้อย่างปกติชน" ส่วนในปัญญาสาขากล่าวด้วยสิทธิเด็กข้อ 8 ระบุว่า "เด็กจะเป็นบุคคลแรกที่ได้รับการคุ้มครองและสงเคราะห์ในทุกกรณี" (สมาคมสวัสดิการเด็กใน ประเทศไทย, 2530:1)

การให้บริการสังคมแก่เด็กกำพร้าของไทยในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า อยู่ในความรับผิดชอบและเป็นอำนาจหน้าที่ของกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย การจะมอบเด็กที่ถูกทอดทิ้งหรือเด็ก ที่ไม่มีบิดามารดา หรือผู้ปกครอง ให้อยู่ในความอุปการะของบุคคลอื่น สถานรับเลี้ยงเด็กหรือสถาน สงเคราะห์เด็กทั้งภาครัฐและเอกชน จะต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมประชาสงเคราะห์หรือผู้ว่า ราชการก่อน (กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น กรมประชาสงเคราะห์, 2529:7-8) รูปแบบใน การจัดบริการต่างๆ เพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนแบ่งออกเป็นหลาย ลักษณะ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและให้ประโยชน์กับเด็กมากที่สุดเป็นประการสำคัญ แต่ในการ รับเด็กเข้าอุปการะในสถานสงเคราะห์นั้นถือว่าเป็นวิธีสุดท้าย เมื่อไม่อาจช่วยเหลือเด็กด้วยวิธีอื่นๆ

สถานสงเคราะห์แต่ละประเภทจะให้บริการที่เหมาะสมกับเพศ วัย และสภาพปัญหาความ

ต้องการของเด็ก นับตั้งแต่การเลี้ยงดู การให้การศึกษากิ่งสายสามัญและสายอาชีพ การฝึกวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ นันทนาการ การอบรมทางศีลธรรมจรธา การแก้ปัญหาเด็กและครอบครัว ตลอดจนการจัดหางานให้ทำเมื่อสำเร็จการศึกษา

การให้การสงเคราะห์ในด้านการให้ศึกษานั้น สถานสงเคราะห์แต่ละแห่งจะจัดให้มีโรงเรียนในระดับประถมศึกษาไว้สำหรับเด็กเล็กภายในสถานสงเคราะห์ ส่วนเด็กโตหรือเด็กวัยรุ่นที่เรียนในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป จะได้รับการศึกษาจากโรงเรียนต่างๆภายนอกสถานสงเคราะห์ โดยที่เด็กเหล่านี้จะเดินทางไปกลับระหว่างโรงเรียนกับสถานสงเคราะห์เอง และจะได้รับเงินค่าอาหารเป็นรายวันเช่นเดียวกับเด็กทั่วไป เด็กแต่ละคนจะได้รับการศึกษาในสายสามัญอย่างเต็มที่เท่าที่ตนจะสามารถศึกษาได้ โดยมีพ่อบ้านหรือแม่บ้านเป็นเสมือนพ่อแม่ของตน ทำหน้าที่ดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กเหล่านี้ ทั้งในด้านการเลี้ยงดู การอบรมสั่งสอน ตลอดจนการให้คำแนะนำปรึกษา และการแก้ปัญหาให้กับเด็ก นอกจากนี้ยังมีนักจิตวิทยาประจำในแต่ละสถานสงเคราะห์ ซึ่งจะเป็นผู้ดูแลให้เด็กได้พัฒนาทั้งทางร่างกายและจิตใจได้อย่างสมบูรณ์ โดยจะเป็นผู้ที่ให้คำปรึกษาแก่เด็กที่มีปัญหาในด้านต่างๆ ตลอดจนการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็กเหล่านี้

นอกจากการศึกษาสายสามัญแล้วเด็กกำพร้าวัยรุ่นในสถานสงเคราะห์จะได้รับการฝึกวิชาชีพไปด้วย โดยในวันหยุดพิเศษหรือวันเสาร์-อาทิตย์ เด็กเหล่านี้จะมีหน้าที่ช่วยทางสถานสงเคราะห์จัดทำผลิตภัณฑ์ออกจำหน่าย เช่น ดอกไม้ประดิษฐ์ เครื่องประดับ ตัดเย็บเสื้อผ้า หรือผลิตภัณฑ์จากงานฝีมือต่างๆซึ่งเป็นการฝึกฝนอาชีพให้กับเด็กด้วย และทางสถานสงเคราะห์ยังจัดแบ่งรายได้จากการขายผลิตภัณฑ์เหล่านี้เป็นรายได้ส่วนตัวให้กับเด็ก ในขณะที่วัยรุ่นทั่วไปใช้เวลาในวันหยุดไปกับการเรียนและกิจกรรมพิเศษ เช่น เล่นกีฬา เรียนดนตรี เป็นต้น

ในด้านสังคมนั้น แม้ว่าเด็กวัยรุ่นในสถานสงเคราะห์ที่มีการศึกษาสูงขึ้นจะได้รับการศึกษาโรงเรียนภายนอกสถานสงเคราะห์ ซึ่งจะเป็นส่วนที่จะช่วยให้เด็กได้มีประสบการณ์จากสังคมภายนอก แต่เด็กจะต้องกลับเข้าสถานสงเคราะห์ตามเวลาที่กำหนดไว้ บุคคลแวดล้อมเด็กเหล่านี้ส่วนใหญ่ จึงเป็นเด็กที่อยู่ในวัยใกล้เคียงกันหรือวัยเดียวกัน ตัวแบบของพฤติกรรมที่เด็กได้รับมาจึงมักจะได้จากเพื่อนในกลุ่มของตน ซึ่งต่างจากเด็กทั่วไปที่มีพ่อแม่ ญาติพี่น้อง เพื่อนที่โรงเรียน หรือเพื่อนบ้าน เป็นตัวแบบของพฤติกรรมที่หลากหลาย

นอกจากนี้สถานสงเคราะห์ ได้มีการจัดกิจกรรมนันทนาการให้กับเด็กกำพร้าในสถานสงเคราะห์ เพื่อให้เด็กได้มีกิจกรรมที่คล้ายคลึงกับเด็กทั่วไป เช่น การจัดงานวันปีใหม่ วันเด็ก หรือจัดให้ไปทัศนศึกษา

จะเห็นได้ว่าบริการที่สถานสงเคราะห์จัดให้เด็กกำพร้าเป็นบริการที่ครอบคลุมความต้องการของเด็กในทุกด้าน แต่โดยสภาพความเป็นจริงแล้วสถานสงเคราะห์ก็ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของเด็กได้ทั่วถึง การเลี้ยงดูเด็กกำพร้าในสถานสงเคราะห์โดยทั่วไปจะมีปัญหาและอุปสรรคในการทำงานหลายประการ จงกลณี สุกกรี (2528:23-25) ได้สรุปปัญหาที่พบในสถานสงเคราะห์ไว้ 4 ประการ คือ

1. ปัญหาที่เกิดจากตัวเด็ก โดยมีสาเหตุจากพื้นฐานทางอารมณ์ จิตใจและสติปัญญาของเด็ก เด็กในสถานสงเคราะห์ส่วนใหญ่มิมีพื้นฐานทางอารมณ์ไม่มั่นคง ขาดความรักความอบอุ่นทางจิตใจ ทำให้การพัฒนาเด็กเป็นไปด้วยความยากลำบาก
2. ปัญหาด้านบุคลากร สถานสงเคราะห์โดยทั่วไปมักจะมีปัญหาด้านบุคลากรไม่เพียงพอต่อการจัดบริการ ทำให้เด็กไม่ได้รับการบริการดูแลอย่างทั่วถึง
3. ปัญหาด้านการเงิน สถานสงเคราะห์หลายแห่งมักจะมั่งงิบประมาณจำกัด เพราะต้องใช้ในกิจกรรมหลายด้าน
4. ปัญหาด้านการจัดการ สถานสงเคราะห์บางแห่งมีปัญหาด้านการบริหารงาน หรือหน้าที่ระดับบริหารขาดความรู้ความเข้าใจในงานสังคมสงเคราะห์ ทำให้ปัญหาการพัฒนาเด็กไม่ได้รับความสำคัญในด้านปฏิบัติ

ส่วนชนิษฐา เทวินทรภักดี (2530:68-69) ได้ให้ความเห็นต่อปัญหาการดำเนินงานด้านการเลี้ยงดูเด็กกำพร้า ดังนี้

1. เด็กขาดประสบการณ์การเลี้ยงดูแบบสถาบันครอบครัว
2. เด็กขาดแบบอย่างที่ดี เพื่อการซึมซับและสะสมสิ่งที่ดีงามทั้งในด้านการดำรงชีวิตประจำวัน หรือจริยธรรมพื้นฐาน ตลอดจนการอยู่ร่วมกับสังคมภายนอก
3. ชีวิตและอนาคตของเด็กในสถานสงเคราะห์ขาดหลักการที่แน่นอนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่อง เพราะต้องขึ้นอยู่กับนโยบายของผู้บริหารระดับสูง

จากปัญหาและอุปสรรคในด้านการเลี้ยงดูเด็กกำพร้าในสถานสงเคราะห์ ประกอบกับพื้นฐาน

เกี่ยวกับภูมิหลังและปัญหาของเด็ก ตลอดจนสังคมแวดล้อมของเด็กที่มีความแตกต่างจากเด็กทั่วไป ซึ่งมีผลกระทบต่อการพัฒนาการ บุคลิกภาพและพฤติกรรมของเด็ก สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่บุคคลที่เกี่ยวข้องควรได้ตระหนักและหาแนวทางในการพัฒนาเด็กในสถานสงเคราะห์ให้มีคุณภาพที่ดี เพราะเด็กจะได้เป็นผู้รับช่วงต่อจากผู้ใหญ่ต่อไปในอนาคตและเด็กในสถานสงเคราะห์เหล่านี้จะออกสู่สังคมภายนอกเป็นพลเมืองส่วนหนึ่งของประเทศต่อไป การที่จะส่งเสริมและพัฒนาพฤติกรรมเด็กกำพร้าในสถานสงเคราะห์ ให้มีทิศทางที่พึงปรารถนานั้น จำเป็นที่จะต้องทราบถึงพฤติกรรมที่เป็นอยู่ของเด็กเหล่านี้ก่อนว่ามีลักษณะอย่างไร เพื่อจะได้นำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพฤติกรรมที่ถูกที่ควรต่อไป

ความหมายของจริยธรรม

จริยธรรม (Morality) โดยทั่วไปมีความหมายใกล้เคียงกับจริยศาสตร์ (Ethics) ในเรื่องของปรัชญา ซึ่งเป็นเรื่องที่ค้นหาความจริงเกี่ยวกับคุณค่าของความประพฤติในสังคมว่า อย่างไรถือว่าถูก หรือดีควรประพฤติ และอย่างไรถือว่าผิด หรือชั่วไม่ควรประพฤติ แล้ววางหลักกำหนดเป็นมาตรฐาน (พระชาวนุมารราชชน, 2516:409) สำหรับนักจิตวิทยา นักวิชาการและนักการศึกษา ได้เสนอนิยามของจริยธรรม (Morality) ไว้แตกต่างกัน ดังนี้

Carter V. Good (1964:314) ได้ให้ความหมายของ "จริยธรรม" ไว้ว่าหมายถึง การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เข้ากับกฎเกณฑ์ หรือมาตรฐานของความประพฤติที่ถูกต้องและดีงาม

Brown (1965:411) ได้กล่าวถึงจริยธรรมว่า "จริยธรรม คือ ระบบของกฎเกณฑ์สำหรับแยกแยะการกระทำที่ถูกออกจากการกระทำที่ผิด คล้ายกับไวยากรณ์ที่เป็นระบบของกฎเกณฑ์สำหรับแยกแยะประโยคที่สร้างขึ้นไม่ดี จริยธรรมนั้นไม่คงที่เหมือนไวยากรณ์ แต่จะมีวิวัฒนาการไปเสมอ จริยธรรมจะเปลี่ยนไปเพราะความขัดแย้งกันเอง เพราะอิทธิพลจากแหล่งอื่น หรือเพราะมีการสร้างสถานการณ์ใหม่ขึ้นมากมาย"

สำหรับ Kolberg (Cited in Nirman J. Bull, 1969:5) เชื่อว่าจริยธรรมเป็นความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นกฎเกณฑ์และมาตรฐานของการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งบุคคลจะพัฒนาขึ้นจนกระทั่งมีพฤติกรรมเป็นของตนเอง ผลของการกระทำอันนี้จะเป็นเครื่องตัดสินว่า การกระทำนั้นถูกหรือผิด

นักวิชาการของไทยก็ได้ให้ความหมายของ "จริยธรรม" ไว้ต่าง ๆ กัน ได้แก่ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้อภิปรายเกี่ยวกับความหมายของจริยธรรม ในการประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมไทย เมื่อวันที่ 22-27 มกราคม 2523 และมีความเห็นร่วมกันว่า "จริยธรรม คือ การกระทำทั้งกาย วาจา และใจที่ดีงาม เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม ซึ่งจริยธรรมนี้มีส่วนที่เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกและสภาวะของจิตใจ" (กรมวิชาการ, 2523:8)

ส่วนรองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพร อูรรณโณ (2532:539) ให้ทรรศนะเกี่ยวกับ "จริยธรรม" ว่า เป็นเรื่องของหลักการ กฎเกณฑ์ มาตรฐานและแนวทางในการประพฤติปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม จากการวิเคราะห์คำนิยามจริยธรรมที่มีผู้เสนอไว้มากมายนั้น จัดเป็นกลุ่มใหญ่ ได้ 3 กลุ่ม คือ

1. จริยธรรมเป็นเรื่องของหลักการ กฎเกณฑ์ มาตรฐาน และแนวทางในการปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ และสิ่งแวดล้อม
2. จริยธรรมเป็นเรื่องของการประพฤติ การปฏิบัติ และการกระทำต่อเพื่อนมนุษย์ และสิ่งแวดล้อม
3. จริยธรรมเป็นเรื่องของหลักการ กฎเกณฑ์ มาตรฐาน แนวทางและเรื่องของการประพฤติ ปฏิบัติ และการกระทำต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า "จริยธรรม" หมายถึง กฎเกณฑ์ หรือแนวทางของบุคคลในการตัดสินใจ พฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่ถูกต้องดีงามและสมควรปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสังคม ทั้งนี้จริยธรรมได้รวมลักษณะที่สามารถตัดสินได้ว่าเป็นลักษณะที่ดีงาม ควรแก่การกระทำ โดยแต่ละสังคมจะเป็นผู้ตัดสิน และกำหนดมาตรฐานของลักษณะเหล่านี้ไว้เพื่อเป็นบรรทัดฐานให้บุคคลในสังคมกระทำตาม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย ตลอดจนคำจำกัดความทางจริยธรรมของนักจิตวิทยา และนักการศึกษาที่ได้กล่าวมาข้างต้น "จริยธรรม" จึงน่าจะหมายถึง ระบบหรือกฎเกณฑ์ที่บุคคลใช้พิจารณาตัดสินว่า พฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่ถูกต้อง ทั้งในการปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม

องค์ประกอบของจริยธรรม

Brown (1965:411) ได้เสนอว่า จริยธรรมประกอบด้วย 3 มิติ คือ ความรู้ (Knowledge) ความรู้สึก (Feeling) และความประพฤติ (Conduct)

Hoffman (1979:958-966) เชื่อว่า การซึมซาบของจริยธรรมประกอบด้วย 3 กระบวนการ คือ ความคิดทางจริยธรรม (Moral Thought) ความรู้สึกทางจริยธรรม (Moral Feeling) และ พฤติกรรมจริยธรรม (Moral Behavior)

ในการศึกษาจริยธรรมของบุคคลและสังคมในประเทศไทยนั้น กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2523:3) และรองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพร อูรรณโณ (2532:541) ได้อธิบายถึง องค์ประกอบของจริยธรรมว่า แบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านปัญญาทางจริยธรรม (Moral Cognition) หมายถึง ส่วนที่เป็น ความรู้ ความคิด ความเชื่อต่างๆ ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางจริยธรรมในอันที่จะทำให้บุคคลสามารถ ประเมิน ตัดสินหรือแยกแยะว่าพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่ดี ที่ถูก ที่ควร หรือเป็นพฤติกรรมที่ผิด ไม่ควรประพฤติปฏิบัติ องค์ประกอบส่วนนี้จะประกอบด้วย ความรู้ทางจริยธรรม ความเชื่อทาง จริยธรรม ค่านิยมทางจริยธรรม การให้เหตุผลทางจริยธรรม และการตัดสินใจทางจริยธรรม

2. องค์ประกอบด้านอารมณ์ความรู้สึกทางจริยธรรม (Moral Affection) หมายถึง ความรู้สึก หรือปฏิกิริยาที่มีต่อพฤติกรรมจริยธรรมว่า มีความพอใจหรือไม่พอใจ ชอบหรือไม่ชอบ ซึ่ง องค์ประกอบส่วนนี้ประกอบด้วยปัจจัยย่อยคือ ความละเอียด ความอับอาย เจตคติเชิงจริยธรรม หรือ ความรู้สึกชอบไม่ชอบ และปฏิกิริยาเชิงจริยธรรม

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรมทางจริยธรรม (Moral Behavior) หมายถึง พฤติกรรม หรือการกระทำที่บุคคลแสดงออกมาต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสิ่งแวดล้อม ในสภาพแวดล้อมต่างๆ องค์ ประกอบส่วนนี้ประกอบด้วยปัจจัยย่อยที่พฤติกรรมที่ถูกทางจริยธรรม หรือผิดทางจริยธรรม

ทฤษฎีทางจิตวิทยาเกี่ยวกับจริยธรรม

ทฤษฎีทางจิตวิทยาที่เกี่ยวกับจริยธรรมนั้นแบ่งออกได้หลายทฤษฎี หลายแนวคิด นักจิตวิทยา แต่ละท่านได้ศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีที่แตกต่างกันออกไป ได้แก่

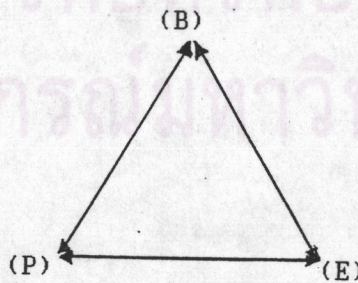
ฟรอยด์ (Freud) ได้อธิบายจิตวิทยาในแนวของทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) ว่า จริยธรรม คือ ตัวคุณธรรมที่ควบคุมพฤติกรรมภายนอกของมนุษย์ให้แสดงออกตามกฎเกณฑ์และค่านิยมของสังคม ซึ่งจริยธรรมหรือมโนธรรมนี้เด็กจะได้รับจากพ่อแม่และคนใกล้ชิดด้วย

ส่วนนักจิตวิทยาในกลุ่มทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญา (Cognitive Development Theory) อันได้แก่ พือาเจท์, โคลเบอร์ก และเรสต์ (Piaget, Kohlberg and Rest) นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้เชื่อว่า จริยธรรมเกิดจากการคิดไตร่ตรองตามเหตุผลของแต่ละบุคคล ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการตัดสินใจของแต่ละบุคคลเป็นสิ่งที่นำไปถึงระดับของจริยธรรม และจริยธรรมจะพัฒนาขึ้นด้วยการนึกคิดของบุคคลตามลำดับขั้น และตามขั้นพัฒนาการทางปัญญาซึ่งผูกพันกับอายุ

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาตามแนวทางทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

ทฤษฎีปัญหาทางสังคมของ Bandura กล่าวถึงพฤติกรรม (behavior) ของบุคคล เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ระหว่างองค์ประกอบ 3 ประการ คือ พฤติกรรม (Behavior) ปัญหา และองค์ประกอบของบุคคล (Cognitive and other personal factors) และอิทธิพลของสภาพแวดล้อม (Environmental influences) โดยที่องค์ประกอบทั้งสามนี้ต่างมีอิทธิพลเชิงเหตุและผลซึ่งกันและกัน ดังแสดงในภาพที่ 1 (Bandura, 1986 : 23-24)

ภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม (B) ปัญหาและองค์ประกอบของบุคคล (P) และสภาพแวดล้อม (E)

โดย

- B = พฤติกรรม (Behavior)
 P = ปัญหาและองค์ประกอบส่วนบุคคล (Cognitive and other personal factors)
 E = อิทธิพลของสภาพแวดล้อม (Environmental Influences)

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรม ปัญหาและองค์ประกอบส่วนบุคคล และอิทธิพลของสภาพแวดล้อม ต่างก็เป็นตัวกำหนดที่มีอิทธิพลเชิงเหตุ-ผลซึ่งกันและกัน นั่นก็หมายความว่า ถ้าองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งเปลี่ยนแปลงไปก็จะมีผลทำให้องค์ประกอบอื่นๆ เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

นอกจากนี้แบนดูรายังอธิบายว่า ธรรมชาติของบุคคลจะมีความสามารถพื้นฐาน ดังนี้ (Bandura, 1986: 18-21)

1. ความสามารถในการใช้สัญลักษณ์ (Symbolizing Capability)

คือ ความสามารถของบุคคลที่จะเก็บประสบการณ์ต่างๆ ที่ตนได้รับ เข้าไว้เป็นรูปแบบสัญลักษณ์ เพื่อนำมาใช้ชี้แนะในการกระทำครั้งต่อไป ความสามารถในการนำรูปแบบของสัญลักษณ์ออกมาใช้ จะทำให้บุคคลสามารถแสดงการกระทำครั้งต่อไป ความสามารถในการนำรูปแบบของสัญลักษณ์ออกมาใช้ จะทำให้บุคคลสามารถแสดงการกระทำจากความคิดของตน แต่อย่างไรก็ตาม ความคิดนี้อาจทำให้บุคคลล้มเหลวหรือประสบความสำเร็จ ขึ้นอยู่กับทักษะการใช้เหตุผลของบุคคล และการได้ข้อมูล เป็นต้น

2. ความสามารถในการคาดการณ์ล่วงหน้า (Fouthought Capability)

บุคคลจะมีความสามารถในการคาดการณ์ล่วงหน้า ซึ่งมีผลให้พฤติกรรมของบุคคลส่วนส่วนใหญ่จะเป็นพฤติกรรมที่มีเป้าหมาย มีการคิดล่วงหน้าอย่างรอบคอบ นอกจากนี้บุคคลยังสามารถทำนายผลกรรมตามความคาดหวังของตน มีการตั้งเป้าหมายและวางแผนการกระทำในอนาคต ซึ่งความสามารถในการคาดการณ์ล่วงหน้านี้ ทำให้บุคคลเกิดแรงจูงใจและสามารถบังคับตนเองเพื่อเกิดเป็นแนวทางในการแสดงพฤติกรรมของตนต่อไป

3. ความสามารถในการสังเกตเห็นผลกรรมที่คนอื่นได้รับ (Vicarious Capability)
เป็นความสามารถของบุคคลที่จะเรียนรู้จากการสังเกตพฤติกรรม และผลกรรมจาก
การที่ผู้อื่นกระทำ โดยนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

4. ความสามารถในการบังคับตนเอง (Self-Regulatory Capability)
เป็นความสามารถของบุคคลที่จะควบคุมหรือกำกับตนเอง ให้แสดงพฤติกรรมไปตาม
แนวทางของตนโดยใช้กระบวนการทางปัญญาและสร้างสรรค์แรงจูงใจสำหรับตนในการจัดกระทำเงื่อนไข
สิ่งแวดล้อม เนื่องจากพฤติกรรมของบุคคลจะถูกควบคุมจากมาตรฐานภายในที่ตนตั้งไว้ ดังนั้นเกิด
ความไม่สอดคล้องกันระหว่างการกระทำและมาตรฐานที่ตนตั้งไว้แล้ว ปฏิกริยาที่เกิดขึ้นภายในตนเอง
ก็จะได้รับการประเมิน เพื่อนำไปสู่แนวทางการกระทำของตนต่อไป

5. ความสามารถในการสะท้อนความมีสติของตนเอง (Self-Reflective Capability)
เป็นความสามารถที่ทำให้บุคคลสามารถวิเคราะห์ความรู้ต่างๆรอบตัว รวมทั้งสามารถ
ประเมิน แก่ไขและคิดเกี่ยวกับความคิดของตน ทำให้เข้าใจสิ่งต่างๆรอบตัวได้

นอกจากนี้แนวความคิดของแบนดูราตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมได้กล่าวว่า พฤติกรรม
ของมนุษย์นอกเหนือจากปฏิกริยาสะท้อนเบื้องต้น (Elementary reflexes) แล้ว มนุษย์มิได้ถูกจัด
เตรียมให้มีพฤติกรรมอื่น ๆ โดยกำเนิด หากต้องเรียนรู้พฤติกรรมนั้น (Bandura 1977:16) การ
เรียนรู้มี 2 รูปแบบหลัก คือ การเรียนรู้จากผลกรรมของการตอบสนอง (Learning by
Response Consequences) และการเรียนรู้จากการสังเกต (Observational Learning)

1. การเรียนรู้จากผลกรรม (Learning by Response Consequences)

เป็นการเรียนรู้ที่บุคคลกระทำพฤติกรรมต่างๆด้วยตนเอง แล้วเรียนรู้ผลกรรมที่เกิดขึ้น
ด้วยตนเองผลกรรมที่เกิดขึ้นจากการกระทำจะมีผลต่อมนุษย์ 3 ด้าน

1.1 ด้านการให้ข้อมูล (informative function)

ผลกรรมที่เกิดจากการกระทำให้ข้อมูลกับมนุษย์ได้ว่าการกระทำใดนำไปสู่ผลกรรม
ทางบวก หรือการกระทำใดนำไปสู่ผลกรรมทางลบ และมนุษย์สามารถจำข้อมูลผลกรรมจากการกระทำ
นั้นๆไว้สำหรับการพิจารณาในอนาคตว่าตนควรกระทำพฤติกรรมนั้นอีกหรือไม่

1.2 ด้านการจูงใจ (motivative function)

ผลกรรมที่เกิดขึ้นจากการกระทำมีความหมายสำหรับมนุษย์ในฐานะเป็นตัวจูงใจทางบวกหรือทางลบ ผลกรรมใดเป็นที่พึงพอใจของผู้กระทำมาก ผลกรรมนั้นก็มีค่าการจูงใจทางบวกสูง ผลกรรมใดที่ทำให้ผู้กระทำไม่พึงพอใจ ผลกรรมนั้นก็มีค่าการจูงใจทางลบสูง การจดจำผลกรรมต่าง ๆ ที่ได้กระทำให้ผลกรรมที่เคยเกิดขึ้นก่อน กลายเป็นตัวจูงใจให้มนุษย์พยายามกระทำ หรือหลีกเลี่ยงการกระทำนั้นอีก

1.3 ด้านการเสริมแรง (reinforeing function)

ผลกรรมที่เกิดขึ้นจากการกระทำ เป็นประสบการณ์ตรงที่ทำให้ผู้กระทำทราบ หรือเป็นการยืนยันความคาดหวังที่มีมาก่อนว่า การกระทำใดก่อให้เกิดผลกรรมทางบวก หรือการเสริมแรง และการกระทำใดก่อให้เกิดผลกรรมทางลบ การเสริมแรงที่มีประสิทธิภาพสำหรับมนุษย์ ในทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม คือ การเสริมแรงที่เกิดขึ้นโดยที่มนุษย์รู้ตัวว่า การกระทำใดของตนนำไปสู่การเสริมแรง (Bandura, 1977:16-22)

2. การเรียนรู้จากการสังเกต (Observational Learning)

การเรียนรู้จากการสังเกตนี้ เกิดจากการสังเกตตัวแบบ (Model) ว่าตัวแบบทำอะไร ทำอย่างไร และมีกฎเกณฑ์อย่างไร และเมื่อสังเกตแล้ว ผู้สังเกตก็จะมีความคิดว่าตนสามารถทำตามพฤติกรรมใหม่นั้นได้อย่างไร และในเวลาข้างหน้าผู้สังเกตก็สามารถระลึกแบบแผนพฤติกรรมออกมา กระทำได้การเรียนรู้จากการสังเกตนี้ประกอบไปด้วยกระบวนการที่สำคัญ 4 ประการคือ (Bandura, 1986: 51-70)

2.1 กระบวนการใส่ใจใจ (Attentional Process)

กระบวนการนี้เป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานสำหรับการเรียนรู้จากการสังเกต บุคคลจะไม่สามารถเรียนรู้จากการสังเกตได้เลย หากขาดการใส่ใจใจนี้จะเป็นตัวกำหนดว่าจะเลือกสังเกตตัวใดจากตัวแบบมากมายที่มีอิทธิพลต่อตนเอง และจะเป็นตัวกำหนดว่าข้อมูล หรือพฤติกรรมใดที่เลือกรับจากตัวแบบได้เลือกแล้ว ปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการใส่ใจใจ ได้แก่

2.1.1 คุณสมบัติของกิจกรรมของตัวแบบ (Properties of Modeled Activities)

อัตราและระดับของการเรียนรู้จากการสังเกตนี้ จะเป็นผลมาจากความเด่นชัดและความซับซ้อนของกิจกรรมของตัวแบบ การกระทำใดที่มีลักษณะง่ายๆ ไม่ซับซ้อน มีความเด่นชัดในตัวเอง จะเป็นการกระทำที่มีความดึงดูดใจให้สังเกตสูง และสามารถทำให้เกิดการเรียนรู้จากการสังเกตได้ง่ายกว่าการกระทำที่มีลักษณะตรงกันข้าม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเด็กเล็ก ซึ่งเป็นวัยที่ยังมีทักษะในการใส่ใจไม่ดีพอ และความใส่ใจหันเหไปได้ง่าย ลักษณะหรือคุณสมบัติของกิจกรรมของตัวแบบจึงเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะช่วยให้เด็กเรียนรู้จากตัวแบบได้ดีขึ้น

2.1.2 ตัวกำหนดของผู้สังเกต (Observer Determinants)

กระบวนการใส่ใจนี้ไม่เพียงแต่เป็นการรู้สึกและรับเอาข้อมูลหรือข่าวสารมายังบุคคลเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการแปลความหมายของการรับรู้จากเหตุการณ์ที่มีตัวแบบอยู่ได้ด้วย ดังนั้น สามารถทางปัญญาและการรับรู้ของผู้สังเกตนี้ จึงเป็นตัวจำกัดความสามารถในการเรียนรู้จากการสังเกต เช่น ถ้าเหตุการณ์ที่ตัวแบบแสดงขึ้นในอัตราหรือระดับที่ซับซ้อนเกินกว่าทักษะทางปัญญาของผู้สังเกตแล้ว การเรียนรู้จากการสังเกตนั้นก็จะไม่เกิดขึ้น แต่ถ้าผู้สังเกตที่มีลักษณะทางปัญญา และมีความรู้ในเรื่องที่สังเกตมาก่อนยิ่งมาก ก็ยิ่งจะทำให้ผู้สังเกตเพิ่มการเรียนรู้จากการสังเกตได้มากยิ่งขึ้น

2.1.3 คุณค่าของการกระทำของตัวแบบ (Functional Value)

ความมีประโยชน์ของการกระทำที่ตัวแบบแสดงนั้นจะเป็นสิ่งที่ช่วยโน้มน้าวจิตใจผู้สังเกตให้ใส่ใจได้มากขึ้น เนื่องจากการที่พฤติกรรมของตัวแบบพฤติกรรมใดก็ตามจะได้รับความใส่ใจจากผู้สังเกตนั้น ผู้สังเกตจะต้องคาดหวังว่าเขาจะได้รับผลกรรมที่ดีหรือประโยชน์จากการกระทำตามตัวแบบนั้นเช่นนั้น นั่นคือ บุคคลจะให้ความใส่ใจอย่างมากต่อการกระทำที่ตัวแบบได้รับรางวัล หรือผลกรรมทางบวกจากการกระทำ แต่จะละเลยหรือไม่สนใจต่อการกระทำที่เขาพิจารณาแล้วว่า ไม่มีประโยชน์ใดๆต่อตัวเอง

2.1.4 ความดึงดูดใจ (Sway of Attraction)

ตัวแบบที่มีความดึงดูดใจ และได้รับผลกรรมทางบวกจากการแสดงนั้น จะได้รับใส่ใจในการสังเกตมากกว่าตัวแบบที่ขาดคุณสมบัติดังกล่าว ซึ่งจะถูกละเลยที่จะใส่ใจ ถึงแม้ว่าจะมีคุณสมบัติในด้านอื่นๆก็ตาม

2.2 กระบวนการเก็บจำ (Retention Process)

บุคคลจะไม่ได้รับอิทธิพลจากการสังเกตกิจกรรมของตัวแบบได้เลย ถ้าจำสิ่งที่สังเกตไม่ได้ กระบวนการนี้เกี่ยวข้องกับการถ่ายโอน และการสร้างข้อมูลขึ้นมาใหม่เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ตัวแบบแสดงพฤติกรรม โดยปกติแล้ว ข้อมูลหรือเนื้อหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับกิจกรรมของตัวแบบมีมากมายเกินกว่าที่จะเก็บทรงจำไว้ได้หมด ดังนั้น ผู้เรียนจึงต้องถ่ายโอนและสรุปสิ่งที่สังเกตให้อยู่ในรูปลักษณะทั้งในลักษณะมโนภาพ (Imaginal) และคำพูด (Verbal) ที่จะทำให้ได้ทั้งลักษณะและโครงสร้างที่สำคัญของกิจกรรมของตัวแบบที่ได้สังเกตมา

การถ่ายโอนให้อยู่ในรูปสัญลักษณ์ (Symbolic Transformation) นี้จะทำให้ช่วยง่ายต่อการจำ โดยสาเหตุที่ว่าหลังจากที่ได้มีการถ่ายโอนข้อมูลต่างๆ ให้อยู่ในรูปสัญลักษณ์แล้ว สิ่งนี้จะเป็นตัวแทนทางปัญญา ในรูปของมโนทัศน์หรือกฎต่างๆ ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ช่วยชี้แนะสำหรับการกระทำต่อไปนอกจากนี้การทรงจำจะมีประสิทธิภาพสูงขึ้น หากผู้สังเกตทบทวนสิ่งที่จำไว้เสมอๆ การทบทวนนี้อาจจะกระทำโดยการทบทวนในใจว่า ถ้าจะแสดงพฤติกรรมที่ได้สังเกตนั้นควรจะจำในลักษณะใด หรือทบทวนทางกายโดยการกระทำจริง

2.3 กระบวนการผลิต (Product Process)

เป็นกระบวนการในการตัดแปลงมโนทัศน์ทางสัญลักษณ์ให้เป็นการกระทำที่เหมาะสม กล่าวคือ กิจกรรมต่างๆ ที่ตัวแบบกระทำนั้น จะถูกนำเสนอในรูปของมโนทัศน์และกฎสำหรับการสร้างพฤติกรรมใหม่ซึ่งจะเป็นตัวแบบภายใน (Internal Model) สำหรับการสร้างพฤติกรรมใหม่ออกมา หรือใช้เป็นมาตรฐานสำหรับการตอบสนองที่ถูกต้อง กระบวนการสร้างพฤติกรรมใหม่ออกมา ในตอนเริ่มแรกจะเกี่ยวข้องกับการจับคู่มโนทัศน์ (Conception Matching Process) กล่าวคือ เมื่อเริ่มมีการแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบ ผู้สังเกตจะมีการจับคู่เปรียบเทียบข้อมูล ระหว่างการกระทำที่ตนกระทำ กับมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมนั้น ว่ามีลักษณะเช่นเดียวกันหรือไม่ ดังนั้นมโนทัศน์ภายในที่เป็นตัวชี้แนะการกระทำนี้ จึงมีความสำคัญต่อกระบวนการนี้มาก เพราะถ้าผู้สังเกตมีมโนทัศน์ที่ไม่ถูกต้องหรือไม่สมบูรณ์ การแสดงพฤติกรรมนั้นก็จะมีผิดหรือเพี้ยนไป นอกจากนั้นการที่ผู้สังเกตจะทำตามตัวแบบได้ดี จะต้องมีความพร้อมทางการที่จะทำตามตัวแบบได้ และจะต้องมีความสามารถในการทำพฤติกรรมส่วนย่อยต่างๆ ของพฤติกรรมนั้นได้ด้วย เมื่อผู้สังเกตแสดงพฤติกรรมตามแบบแล้ว ผู้สังเกตก็ต้องสังเกตว่า ตนทำตามตัวแบบได้ถูกต้องเพียงใด โดยอาจจะได้จากข้อมูลย้อนกลับทั้งจากการสังเกตด้วยตนเองหรือจากคำบอกกล่าวจากผู้อื่นก็ได้ ซึ่งความแม่นยำของข้อมูลย้อนกลับ

นี่จะเป็นส่วนช่วยทำให้ผู้สังเกตทำตามตัวแบบได้มากขึ้น

2.4 กระบวนการจูงใจ (Motivational Process)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมแบ่งแยกระหว่างการได้มา (Acquisition) กับการกระทำ (Performance) ออกจากกัน เนื่องจากบุคคลไม่สามารถจะทำพฤติกรรมทุกอย่างที่เขาเรียนรู้มาได้ ทั้งๆที่มีความรู้และความสามารถพอในการคิดแปลงการกระทำของตัวแบบมากระทำได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าการกระทำนั้นมีคุณค่าน้อยหรือมีความเสี่ยงในการกระทำมาก หรือให้ผลกรรมในทางลบ ก็จะไม่แสดงพฤติกรรมที่ได้เรียนรู้ขึ้นออกมา แต่ถ้าการกระทำนั้นให้ผลตอบแทนบวก ก็จะเป็นแรงจูงใจให้กระทำพฤติกรรมตามตัวแบบที่ได้สังเกตเห็นหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับแหล่งของแรงจูงใจ 3 ด้านได้แก่ (1) แรงจูงใจจากการได้รับผลกรรมจากการกระทำนั้นด้วยตนเอง (2) แรงจูงใจจากการเห็นตัวแบบได้รับผลกรรม และ (3) แรงจูงใจที่เกิดจากตนเอง

กระบวนการทั้ง 4 นี้มีความสำคัญต่อการเรียนรู้จากการสังเกตมาก ถ้าขาดขั้นตอนหนึ่งขั้นตอนใดแล้ว การกระทำตามตัวแบบย่อมไม่สมบูรณ์ เพราะการจัดองค์ประกอบการเรียนรู้จากตัวแบบนี้ เกิดจากการกระตุ้นให้ผู้สังเกตใส่ใจและรับรู้กิจกรรมของตัวแบบและประสบการณ์ที่ได้รับเหล่านี้จะถูกแปลงให้เป็นตัวแทนทางความจำในรูปของมโนทัศน์ทางสัญลักษณ์ซึ่งจะเป็นตัวแทนภายในสำหรับการตอบสนอง หรือเป็นมาตรฐานที่ใช้ในการรวบรวมการตอบสนอง จากนั้นจึงรวบรวมทักษะต่างๆให้เป็นรูปแบบพฤติกรรมใหม่ที่เหมาะสม และมีกระบวนการจูงใจเป็นตัวกำหนดว่า สิ่งที่ได้จากการสังเกตนี้จะสามารถนำออกมาแสดงได้หรือไม่ (Bandura, 1986:51)

จากแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมนั้น การสร้างค่านิยมและจริยธรรมของเด็กก็คือ การที่เด็กได้เรียนรู้ในลักษณะการลอกเลียนแบบจากตัวแบบโดยกระบวนการสังเกต ซึ่งเด็กจะสังเกตพฤติกรรมจริยธรรมของใกล้ชิดและบันทึกในความทรงจำ แล้วจึงถ่ายทอดหรือแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมเลียนแบบจากตัวแบบ หรือพฤติกรรมใหม่ที่ได้จากการรวบรวมแบบแผนของพฤติกรรมของตัวแบบเชื่อมโยงกับความรู้เดิมที่มีอยู่หรือประสบการณ์ของผู้สังเกต ทั้งนี้เด็กจะเลือกแสดงเฉพาะพฤติกรรมที่ได้รับผลกรรมทางบวกมากกว่าผลกรรมทางลบ

ดังนั้นการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนจึงจำเป็นต้องมีตัวแบบที่ดีเป็นแบบอย่าง และจะต้องจัดให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้เงื่อนไขต่างๆของสังคม ด้วยการให้เรียนรู้ความสัมพันธ์

ของพฤติกรรมที่กระทำกับผลกรรมที่จะได้รับ ทั้งนี้การจัดเงื่อนไขสิ่งแวดล้อมทางสังคมจะต้องจัดให้มีความสอดคล้องกันทั้งประสบการณ์ตรงตัวอย่างและคำบอกเล่า จึงจะทำให้การเรียนรู้บรรลุผลมากที่สุด

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเกี่ยวกับเด็กในสถานสงเคราะห์

จุไร เปรมัชเชษฐ์ (2512:บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองของเด็กวัยรุ่นในสถานสงเคราะห์ โดยศึกษาเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ และสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี ของกรมประชาสงเคราะห์ ในปี พ.ศ. 2512 จำนวน 236 คน เป็นเด็กชาย 91 คน และเด็กหญิง 145 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง ผลการวิจัยพบว่า เด็กวัยรุ่นชายตอนปลายมีแนวโน้มที่จะพอใจในสภาพของตนในโรงเรียน และด้านการเรียน เพราะตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษากับการประกอบอาชีพ เด็กวัยรุ่นหญิงตอนปลาย มีแนวโน้มที่จะวิตกกังวลเกี่ยวกับรูปร่างลักษณะของตนซึ่งกำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนแปลง และให้ความสนใจกับเพื่อนต่างเพศมากกว่าเรื่องอื่น เมื่อเปรียบเทียบระหว่างเด็กวัยรุ่นชายตอนต้นกับเด็กวัยรุ่นหญิงตอนต้น พบว่า เด็กวัยรุ่นชายซึ่งกำลังเผชิญความต้องการที่จะสัมฤทธิ์ผลสูงในทุกๆ ด้าน อันเนื่องจากสังคมหวังให้เด็กชายเป็นผู้นำในกิจกรรมต่างๆ จึงทำให้เกิดความไม่พอใจในสภาพตนเองมากกว่าเด็กวัยรุ่นหญิง

ประเชิญ บัวเอี่ยม (2517:69) ได้ศึกษาถึงระดับความสามารถในการศึกษาและการปรับตัวเข้ากับสังคมของเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ ประจำปีการศึกษา 2516 จำนวน 110 คน และครูประจำชั้นตามโรงเรียนต่างๆ ที่เด็กไปเรียนอยู่ด้วย จำนวน 50 คน ผลการศึกษาพบว่า ระดับความสามารถในการศึกษาของเด็กพอกับเด็กอื่นๆ ทั่วไป และสามารถปรับตัวได้ดี เด็กส่วนใหญ่มีปัญหาบิดา มารดาถึงแก่กรรมครอบครัวแตกแยก ถูกทอดทิ้ง ขาดผู้อุปการะ เด็กจึงขาดผู้ใกล้ชิดเอาใจใส่ เด็กมักมีปมด้อยในด้านความสมบูรณ์ของครอบครัว ทำให้ขาดความมั่นใจในตัวเอง ไม่มีความพร้อมทางจิตใจ อารมณ์ และสังคม

อรุณ ควรมงคล (2524:160) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองของเด็กวัยรุ่นในสถานสงเคราะห์ กับเด็กนักเรียนที่อยู่ในครอบครัวปกติในการอบรมบ่มนิสัย พบว่าในครอบครัว

ปกติที่มีพ่อแม่เป็นผู้เลี้ยงดู วิธีการฝึกรอบร้อมเด็กที่มีปัญหาและไม่มีปัญหาไม่แตกต่างกัน เด็กที่มีปัญหาอยู่กับครอบครัวกับเด็กที่มีปัญหาที่เคยอยู่กับครอบครัวแต่ภายหลังถูกส่งไปยังสถานสงเคราะห์ ได้รับการอบรมบ่มนิสัยด้านศีลธรรมไม่แตกต่างกัน นอกจากด้านสังคม สุขนิสัย ความเป็นอิสระ และด้านผลสัมฤทธิ์ที่เด็กได้รับการฝึกรอบร้อมต่างกัน

เปรมสุรียี เชื้อมทอง (2526: 57-59) ศึกษาปัญหาสุขภาพจิตของเด็กวัยรุ่นในสถานสงเคราะห์กับเด็กวัยรุ่นในโรงเรียน โดยเปรียบเทียบตามตัวแปร สถานศึกษา เพศ และอายุ กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กวัยรุ่นจากสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จำนวน 57 คน สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี จำนวน 57 คน นักเรียนโรงเรียนวชิรธรรมสาธิตชาย 102 คน หญิง 99 คน รวมทั้งสิ้น 315 คน ผลการวิจัยพบว่า สุขภาพจิตของเด็กวัยรุ่นในโรงเรียนดีกว่าเด็กวัยรุ่นในสถานสงเคราะห์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในทุกด้าน

พรชัย รอดสมจิตร (2527:1-3) ได้ศึกษาเรื่อง "ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาในสถานสงเคราะห์และที่อยู่ในครอบครัวปกติในกรุงเทพมหานคร" โดยการศึกษาเด็กนักเรียนที่กำลังศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาของสถานสงเคราะห์และของกรุงเทพมหานคร จำนวน 540 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบทดสอบความสำนึกในความรับผิดชอบต่อตนเอง แบบทดสอบวัดความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม ผลการศึกษาพบว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวปกติในกรุงเทพมหานครมีความสำนึกในความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อสังคมสูงกว่าเด็กในสถานสงเคราะห์ และเด็กทั้งสองกลุ่มมีความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อสังคมสูงขึ้นตามระดับอายุ

เฟื่องฟ้า สิงห์สกุลไกร (2528:1-3) ได้ศึกษาเรื่อง "การใช้กิจกรรมนันทนาการในงานกลุ่มสังคม เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนของสถานสงเคราะห์เด็ก กรมประชาสงเคราะห์" โดยใช้กลุ่มประชากรเด็กและเยาวชนในช่วง 7-18 ปี จำนวน 199 คน ใช้วิธีการวิจัยเอกสารและการวิจัยภาคสนาม โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการถามเด็ก ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของสถานสงเคราะห์ จำนวน 70 คน ผลการศึกษาพบว่า เด็กมีความสนใจในกิจกรรมเป้าหมายแตกต่างกันไปตามอายุ เช่น อายุ 7-12 ปี สนใจกิจกรรมประเภทเกมส์ง่ายๆ ภาพยนตร์โทรทัศน์ นิทาน ส่วนเด็กอายุ 13-18 ปี สนใจกิจกรรมกลางแจ้ง เช่น ฟุตบอล ค่ายพิคแรม และสนใจดนตรี เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่เสนอว่า เด็กในสถานสงเคราะห์มีปัญหาพฤติกรรมก้าวร้าว ไม่เชื่อฟัง ขาดความ

รับผิดชอบ พุดปด ลักขโมย มีปัญหาทางเพศ และปรากฏว่า ไม่ได้มีการนำวิธีการกลุ่มสังคมมาใช้ทุกสถานสงเคราะห์ ทั้งนี้เพราะเจ้าหน้าที่ต้องรับผิดชอบเด็กจำนวนมาก และยังขาดทักษะ ประสบการณ์ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของการใช้วิธีการกลุ่มสังคม ทำให้วิธีการกลุ่มสังคมไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

วิมล หาญตระกูล (2529:๕-๖) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองของเด็กกำพร้า" โดยการเข้าไปศึกษาชีวิตในมูลนิธิแห่งหนึ่ง และทำการศึกษาแบบเจาะลึก โดยใช้ประชากรจำนวน 20 คน ซึ่งมีอายุระหว่าง 12-20 ปี ด้วยการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถามกับเด็กในมูลนิธิ ผลการวิจัยพบว่า การตอบแบบสอบถามของเด็กนั้นไม่ตรงกับพฤติกรรมและข้อคิดเห็นที่เด็กกำพร้าแสดงออกเสมอไป ซึ่งในการตอบทั้ง 6 ด้านคือ ด้านร่างกาย ด้านศีลธรรมจรรยา ด้านส่วนตัว ด้านครอบครัว ด้านสังคม ด้านการวิพากษ์วิจารณ์ตนเอง เด็กส่วนมากเวลาตอบแบบสอบถามจะมีความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองในทางบวก เช่น ด้านร่างกาย มีความพึงพอใจต่อร่างกายของตน ด้านส่วนตัว เห็นว่า ตนเองเป็นคนร่าเริง พุดเก่ง คุยสนุก

กัญฉิก เจริญภักดี (2530:1-2) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเด็กในสถานสงเคราะห์: ทัศนะต่อความเป็นไปได้และความพร้อมของเด็ก" โดยการเข้าไปศึกษาในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด ประชากรเป็นเด็กที่ได้รับการสงเคราะห์จำนวน 180 คน มีอายุตั้งแต่ 13 ปีขึ้นไป ผลการศึกษาพบว่า เด็กมีทัศนคติต่อสถานสงเคราะห์ในทางที่ดี เนื่องจากสถานสงเคราะห์ให้โอกาสแก่เด็กในการเรียนหนังสือ และการได้พบกับเพื่อนฝูง เด็กส่วนมากเคยเข้าร่วมกิจกรรมของสถานสงเคราะห์ เหตุผลที่เด็กเข้าร่วมกิจกรรมเพราะ เด็กได้เข้าร่วมกลุ่มกับเพื่อนๆ เด็กให้ข้อคิดเห็นในการปรับปรุงจัดกิจกรรมไว้หลายประการ เช่น สถานสงเคราะห์ควรเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมโดยให้เด็กเข้ามามีความคิดริเริ่มเกี่ยวกับกิจกรรมที่แปลกและใหม่

นิยดา ก้อนุสาสน์ (2531:238-240) ได้ศึกษาเรื่อง "การศึกษาเปรียบเทียบความคาดหวังในชีวิตของเด็กวัดสระแก้ว กับเด็กในครอบครัวปกติ" เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสำรวจความคาดหวังในชีวิตด้านการศึกษา การประกอบอาชีพและการพึ่งคนอื่น ผลการศึกษาพบว่า เด็กวัดสระแก้วและเด็กในครอบครัวปกติมีความคาดหวังในชีวิตทั้ง 3 ด้านไม่แตกต่างกัน และความคาดหวังในชีวิตทั้ง 3 ด้านของเด็กวัดสระแก้วและเด็กในครอบครัวปกติสอดคล้องกับการรับรู้ความคาดหวังของบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือคนที่เด็กรัก และต่อตนเอง

ละอองทิพย์ พลานภาพ (2532:86-90) ได้ศึกษาถึงสุขภาพจิตกับการให้เหตุผลเชิง จริยธรรมของเด็กที่อยู่ในสภาพแวดล้อมต่างกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวทั่วไป และในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าวัดสระแก้ว จำนวน 522 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้นจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4, 5, 6 จากโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 6 และ โรงเรียนพินิจธรรมสาร ผลการวิจัยพบว่า เด็กในครอบครัวทั่วไปมีสุขภาพจิตดีกว่าเด็กในสถานเลี้ยง เด็กกำพร้าและยากจนวัดสระแก้วอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากการวิจัยเกี่ยวกับเด็กในสถานสงเคราะห์ที่อยู่ในฐานะ "ปราศจากบ้าน" ซึ่งขาดความรัก ความอบอุ่น รู้สึกว่าตนเองมีปมด้อย โดยเฉพาะด้านความสมบูรณ์ของครอบครัว ทำให้ขาดความ มั่นใจในตัวเอง ไม่มีความพอใจในตนเองและไม่พอใจในสิ่งแวดล้อม มีสุขภาพจิตที่ไม่ดี ไม่มีความ พร้อมทางจิตใจ อารมณ์ และสังคม มักไขว่คว้าหาความอบอุ่น และความพอใจให้กับตนเอง และเมื่อ ต้องมาอยู่ในสถานสงเคราะห์ อยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่ในสถานสงเคราะห์ซึ่งไม่รู้จักมาก่อน ขาด ความผูกพันทางสายเลือดทำให้เด็กรู้สึกเหงา ถูกทอดทิ้ง ไม่มีแบบอย่างในการดำเนินชีวิต เนื่องจาก ข้อจำกัดในด้านจำนวน และหน้าที่ความรับผิดชอบที่มีมากของเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลเด็กในสถานสงเคราะห์ ไม่สามารถดูแล อบรมเด็กเหล่านี้ได้อย่างทั่วถึง ซึ่งจากการศึกษาของ พจนา นารณกรกิจ (2521: 113-114) เกี่ยวกับการให้การสงเคราะห์เด็กหญิงเร่ร่อนในสถานสงเคราะห์เด็กหญิงพญาไท พบว่า การสงเคราะห์เด็กและเยาวชนของกรมประชาสงเคราะห์ ยังกระทำได้ในขอบเขตที่จำกัดเนื่องจาก

- จำนวนนักสังคมสงเคราะห์ไม่สอดคล้องกับจำนวนเด็ก นักสังคมสงเคราะห์ 1 คนต้อง รับผิดชอบในการให้บริการแก่เด็กจำนวนร่วมร้อยคน
- นักสังคมสงเคราะห์ต้องรับผิดชอบงานหลายอย่าง เช่น การจัดทำทะเบียนเด็ก การดูแล จัดสวัสดิการต่างๆให้แก่เด็ก รวมทั้งการสอบประวัติเด็ก และให้คำแนะนำแก่เด็กเป็นรายบุคคล
- ขาดการวางแผนในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาเด็กอย่างมีเป้าหมาย
- นักสังคมสงเคราะห์และเจ้าหน้าที่ในสถานสงเคราะห์ส่วนใหญ่ยังขาดทักษะ และ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

จากข้อจำกัดในการปฏิบัติงานสงเคราะห์เด็กในสถานสงเคราะห์เหล่านี้ ทำให้เด็กมักจะ เลียนแบบหรือถือค่านิยมตามกลุ่มเพื่อนซึ่งส่งผลถึงพฤติกรรมของเด็ก โดยเฉพาะพฤติกรรมจริยธรรม ทางสังคมซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ควรปฏิบัติต่อผู้อื่นในสังคม พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมนี้จำเป็นอย่าง

ซึ่งจะต้องปลูกฝังและพัฒนาให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์ เพราะเมื่อเด็กออกจากสถานสงเคราะห์สู่สังคมภายนอก จะได้เป็นผู้ที่มีคุณภาพ ไม่สร้างปัญหาให้กับสังคม และผู้อื่นต่อไป

สถานสงเคราะห์ของรัฐและเอกชน

สถานสงเคราะห์ เป็นสถานที่ให้การอุปการะเด็กที่ด้อยโอกาส และประสบปัญหาในชีวิตที่ไม่อาจแก้ไขได้ทันที ทำให้เด็กถูกทอดทิ้งและถูกนำตัวเข้าบริการทดแทนในสถานสงเคราะห์ ซึ่งถือว่าเป็นวิธีการสุดท้ายเมื่อไม่อาจช่วยเหลือเด็กได้ด้วยวิธีอื่นแล้ว การสงเคราะห์เด็กในลักษณะสถานสงเคราะห์มีทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน ซึ่งมีลักษณะให้บริการ การสงเคราะห์ และสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาการ บุคลิกภาพ และพฤติกรรมของเด็กในสถานสงเคราะห์นั้นๆ

อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมต่อเด็กนั้นเป็นไปทั้งในทางบวกและทางลบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของสิ่งแวดล้อมนั้นว่าจะเกื้อกูลหรือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการของเด็กมากน้อยเพียงใด และโอกาสที่เด็กจะเข้าไปสัมผัสกับสภาพแวดล้อมนั้นก็มีความแตกต่างกันออกไปด้วย (ปรีชา ชรรมา, 2532:14) สิ่งแวดล้อมเด็กในสถานสงเคราะห์ของรัฐ และเอกชนก็มีลักษณะแตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นเพื่อนในสถานสงเคราะห์ ผู้ดูแล ลักษณะที่อยู่อาศัย ตลอดจนรูปแบบของการสงเคราะห์ โดยทั่วไปสถานสงเคราะห์ของรัฐมักจะแยกเพศชายและเพศหญิงออกจากกัน โดยจัดเป็นสถานสงเคราะห์เด็กหญิง หรือสถานสงเคราะห์เด็กชาย แม่บ้านหรือพ่อบ้านผู้ปกครองเด็กในสถานสงเคราะห์มักจะเป็นเพศเดียวกับเด็กในสถานสงเคราะห์นั้น ส่วนในสถานสงเคราะห์ของเอกชนนั้น เด็กในสถานสงเคราะห์แต่ละแห่งจะอยู่รวมกันทั้งเพศหญิงและเพศชาย การปกครองเด็กจะมีรูปแบบแตกต่างกันออกไปตามจุดมุ่งหมายและหลักการของแต่ละสถานสงเคราะห์ บางแห่งจัดเป็นรูปแบบหมู่บ้านเด็กและเยาวชน บางแห่งดูแลในลักษณะครอบครัวบุญธรรม

เพศกับพฤติกรรมจริยธรรม

โดยธรรมชาติแล้วเพศชายและเพศหญิงมีความแตกต่างกันในด้านต่างๆ เช่น โครงสร้างทางร่างกาย จิตใจ และความสนใจ สังคมจึงกำหนดให้บทบาทของเพศชายและหญิงมีความแตกต่างกัน โดยที่บุคคลจะเรียนรู้บทบาทของตนเองจากกระบวนการสังคมประกิต ซึ่งเริ่มจากการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา ซีอ์ (Sear 1950:105-118) เชื่อว่า สิ่งแวดล้อมที่สังคมที่ได้รับตั้งแต่แรกเกิดมีผลต่อบุคลิกภาพของลูก โดยเฉพาะการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการอบรมเลี้ยงดู

ให้สมาชิกมีพฤติกรรมเป็นที่พึงปรารถนาของสังคม และเพศของเด็กจะเป็นตัวกำหนดว่าเด็กจะพัฒนาบุคลิกภาพไปในทางใด

เนื่องจากสังคมไทยมีลักษณะเป็นสองมาตรฐาน (Double Standard) โดยที่สังคมไม่ค่อยเข้มงวดต่อการกระทำบางอย่างของเพศชายเท่ากับการกระทำของเพศหญิง เพศชายจึงได้รับการเลี้ยงดูอย่างให้มีอิสระมากกว่าเพศหญิง ในขณะที่เพศหญิงจะถูกอบรมสั่งสอนให้เคร่งครัดอยู่ในกรอบประเพณีและเข้มงวดกวดขันความประพฤติ นอกจากนี้สังคมไทยมีแนวโน้มที่จะอบรมเลี้ยงดูให้เพศหญิงเป็นเพศที่อ่อนแอกว่าเพศชาย และเน้นให้เพศชายมีความอดทนกล้าหาญมากกว่าเพศหญิง

จากลักษณะของความแตกต่างดังกล่าว ทำให้มีผลต่อบุคลิกภาพ เจตคติ แนวคิด การกระทำ และการแสดงออก ซึ่งพฤติกรรมทั้งหลายแตกต่างกัน รวมทั้งพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมด้วย เช่น มักจะปรากฏเสมอว่า เพศชายมีการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎระเบียบมากกว่าเพศหญิง และจากงานวิจัยที่นำมาเสนอ ดังนี้

สุนทรี โคมิน และ สนิท สัมครการ (2522:86) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "ค่านิยมและระบบค่านิยมไทย" โดยจำแนกค่านิยมออกเป็น 2 ชนิด คือค่านิยมที่แสดงวัตถุประสงค์สำคัญในชีวิตของบุคคลแต่ละคนหรือค่านิยมจุดหมายปลายทาง กับค่านิยมซึ่งเป็นแบบแผนของพฤติกรรมที่จะเป็นเครื่องมือไปสู่จุดหมายหรือค่านิยมวิถีปฏิบัติ ค่านิยมทั้ง 2 ลักษณะนี้มีค่านิยมที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคมนรวมอยู่ด้วย กล่าวคือในแง่ค่านิยมจุดหมายปลายทางมีด้านความเสมอภาครวมอยู่ด้วย ส่วนในแง่ค่านิยมวิถีปฏิบัติมี 4 ด้าน ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความมีน้ำใจเมตตา การให้อภัย และความอ่อนน้อมเชื่อฟัง ผลการวิจัยเมื่อเปรียบเทียบค่านิยมระหว่างเพศชายและเพศหญิงโดยการให้จัดลำดับความสำคัญปรากฏว่า เพศชายให้ความสำคัญแก่ความเสมอภาค การให้อภัยและความอ่อนน้อม เชื่อฟังสูงกว่าเพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนอีก 2 ลักษณะ ไม่มีความแตกต่าง

ประสาร มาลากุล ณ อุษงษา (2523:62-73) ทำการวิจัยเกี่ยวกับค่านิยมของเยาวชนไทย จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 และนิสิตนักศึกษาทั่วประเทศ จำนวนทั้งสิ้น 3,000 คน โดยใช้แบบประเมินค่าตนเองและแบบสัมภาษณ์พบว่า ค่านิยมที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในระดับที่สูงมากเป็นอันดับหนึ่งคือ ความมั่นคงปลอดภัย ความเป็นระเบียบและอนุรักษ์นิยม ซึ่งครอบคลุมถึงความมีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย และหลักการอยู่ด้วยกัน ส่วนค่านิยม

ที่สำคัญเป็นอันดับรองลงมาคือ การช่วยเหลือผู้อื่น และการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และพบว่า เพศหญิงมีค่านิยมสูงกว่าเพศชายในข้อความมั่นคงปลอดภัย เป็นระเบียบและอนุรักษ์นิยม ซึ่งครอบคลุมรายละเอียดเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัย เคารพกฎหมายและหลักการ กับข้อคุณธรรมและศาสนาซึ่งครอบคลุมเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริตไม่คดโกงเอาเปรียบผู้อื่น มีเมตตา เป็นต้น

ชัยฤทธิ์ พรหมมา (2524:66-67) ได้ศึกษาสำรวจพฤติกรรมจริยธรรมของนักเรียนชายและนักเรียนหญิง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 421 คน โดยใช้แบบสอบถามที่มีลักษณะ Projective Technique ชนิดปลายเปิด ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีพฤติกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 4 ด้านคือ ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ และความสามัคคี โดยนักเรียนหญิงมีพฤติกรรมจริยธรรมดังกล่าวสูงกว่านักเรียนชาย

สุจริต เพ็ชรชอบ (2525:๒-๓) ทำการวิจัยเรื่อง "คุณลักษณะของเยาวชนชนไทยที่พึงปรารถนา" โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา นักศึกษาวิทยาลัยครู ครู ผู้ปกครองนักเรียน และผู้นำชุมชนจากทุกภาคของประเทศ จำนวน 3,000 คน พบว่า คุณลักษณะที่พึงปรารถนาของเยาวชนชายในด้านลักษณะนิสัย ได้แก่ มีความหนักแน่นอดทน มีกำลังใจ เข้มแข็ง มานะพยายาม ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มีน้ำใจชอบช่วยเหลือผู้อื่น ส่วนคุณลักษณะที่พึงปรารถนาในเยาวชนหญิง ได้แก่ มีความซื่อสัตย์สุจริต เมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี มีน้ำใจและตรงต่อเวลา

ส่วนงานวิจัย อภิญญา จันทร์เจนจบ (2525:165) ได้ศึกษาความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรมเกี่ยวกับสังคมของนักเรียน ครู และผู้ปกครอง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ครู และผู้ปกครองจากภูมิภาคต่างๆของประเทศ จำนวนทั้งสิ้น 2,888 คน โดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับรายละเอียดกลุ่มตัวอย่าง และมาตรวัดความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรมเกี่ยวกับทางสังคม กลุ่มตัวอย่างเพศชายและเพศหญิงมีความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมตามคำรายงานของนักเรียน ครู และผู้ปกครอง ของสุวิมล สุรงค์กาญจนชัย (2527:197-198) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคม ตามคำรายงานของนักเรียน ครูและผู้ปกครอง โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ครู และ

ผู้ปกครองนักเรียน ในทุกภูมิภาคของประเทศ จำนวนทั้งสิ้น 3,000 คน ก็พบว่า เพศชายและเพศหญิง มีพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) โดยเพศหญิงมีพฤติกรรมทางสังคมด้านบวกมากกว่าเพศชาย และเพศชายมีแนวโน้มที่จะทำพฤติกรรมสังคมด้านลบมากกว่าหญิง

นอกจากนี้ ภาณี อัครธรรม (2528:172) ที่ศึกษาถึงปฏิกริยาจริยธรรมของนักเรียน ครู และผู้ปกครองต่อพฤติกรรมทางสังคมของผู้อื่น โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 5 ครูในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ผู้ปกครอง นักเรียน จากทุกภาคในประเทศไทย จำนวนทั้งสิ้น 2,888 คน ก็พบว่าเพศชายและเพศหญิงมีปฏิกริยาจริยธรรมต่อพฤติกรรมทางสังคมของผู้อื่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเพศชายมีปฏิกริยาจริยธรรมทางบวกต่อพฤติกรรมสังคมที่พึงปรารถนาน้อยกว่าและมีปฏิกริยาจริยธรรมทางลบมากกว่าเพศหญิง นอกจากนี้ เพศชายยังมีปฏิกริยาจริยธรรมทางบวกต่อพฤติกรรมสังคมที่ไม่พึงปรารถนามากกว่า และมีปฏิกริยาจริยธรรมทางลบน้อยกว่าเพศหญิง

จากเอกสารและงานวิจัยที่ผ่านมาจะเห็นว่าเพศชายและเพศหญิงมีความแตกต่างกันหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านโครงสร้างของร่างกาย จิตใจ ความคาดหวังของสังคม ตลอดจนการอบรมเลี้ยงดู รวมทั้งพฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งรวมถึงพฤติกรรมจริยธรรม จะเห็นว่าเพศชายและเพศหญิงมีพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมแตกต่างกันในแต่ละพฤติกรรมย่อย ซึ่งผู้วิจัยจึงได้ใช้ตัวแปรเพศในการวิจัย

อายุกับพฤติกรรมจริยธรรม

ระดับอายุของบุคคลมีผลทำให้บุคคลมีความแตกต่างกันในหลายประการ เช่น วุฒิภาวะทางปัญญา ซึ่งรวมถึงความสามารถทางการคิด การใช้เหตุผล ประสิทธิภาพ บุคคลิกภาพและอารมณ์

ในด้านจริยธรรมนั้น พัฒนาการทางจริยธรรมตามแนวคิดของโคลเบิร์ตก็เชื่อว่าจริยธรรมเกิดจากการไตร่ตรองตามเหตุผลของแต่ละคน และพัฒนาการจริยธรรมนี้จะพัฒนาเป็นลำดับขั้นตายตัว โดยจะพัฒนาจากขั้นต่ำไปสู่ขั้นสูงซึ่งพัฒนาการนี้จะผูกพันกับอายุ ส่วนแบนดูราเชื่อว่าพฤติกรรมจริยธรรมเป็นผลจากการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งการเรียนรู้จากตัวแบบนั้นจะเป็นไปได้มากน้อยเท่าใดขึ้นอยู่กับความ

สามารถในการเรียนรู้ และความพร้อมของอวัยวะที่ใช้ในการรับรู้ของผู้สังเกตด้วยส่วนหนึ่ง ซึ่งทั้งสองประการนี้จะพัฒนาขึ้นตามอายุด้วยเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม แบนดูรา (Bandura, 1977:16-22) ยังถือว่า จริยธรรมเป็นความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์สำหรับประเมินความถูกต้องความผิดของการกระทำและกฎเกณฑ์เหล่านี้เกิดจากการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนหนึ่งเกิดจากประสบการณ์ตรงของตนเอง ส่วนหนึ่งเกิดจากการกระทำของผู้อื่นเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกต ซึ่งผู้ที่มีการพัฒนาการทางอายุที่เพิ่มมากขึ้นก็ย่อมที่จะสามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆได้มากขึ้นด้วย จากแนวคิดนี้จึงกล่าวได้ว่า "คนที่มีความสามารถแตกต่างกันย่อมมีความสามารถและโอกาสในการเรียนรู้ต่างกัน" ซึ่งลักษณะดังกล่าวทำให้บุคคลมีแนวความคิดในการกระทำที่แตกต่างกันรวมทั้งพฤติกรรมทางสังคมด้วย ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยที่นำมาเสนอ ดังนี้

บัญชา แก้วส่อง (2525:60-62) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กวัยรุ่นในสังคมเมืองและชนบท ที่มีการอบรมเลี้ยงดูและแบบการคิดแตกต่างกัน" กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่มีระดับอายุ 13-18 ปี ที่กำลังอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาซึ่งสุ่มตามระดับอายุจาก โรงเรียนรัฐบาลในกรุงเทพมหานครและจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 300 คน โดยใช้แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดู แบบทดสอบการคิด และแบบทดสอบวัดพัฒนาการจริยธรรม ผลการวิจัยพบว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กวัยรุ่นที่มีการอบรมเลี้ยงดูต่างกัน และระดับอายุต่างกันจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมต่างกัน แต่ไม่พบความแตกต่างในพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กวัยรุ่นที่มีความแตกต่างในด้านแบบการคิด อาชีพของบิดามารดา ระดับการศึกษาของบิดามารดา สภาพถิ่นที่อยู่และเพศ และพบว่า มีสหสัมพันธ์เชิงพหุคูณระหว่างพัฒนาการทางจริยธรรม การอบรมเลี้ยงดูและแบบการคิด

สุรณีย์ จุติดำรงพันธ์ (2522:58-65) ทำการวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาใต้ที่มีเพศ ระดับชั้น (เด็กที่มีระดับชั้นที่เพิ่มขึ้นย่อมมีระดับอายุที่สูงขึ้น) และสภาพทางเศรษฐกิจสังคมที่แตกต่างกันจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 480 คน พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีพัฒนาการจริยธรรมสูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และงานวิจัยของอภิญา จันท์เจนจบ (2525:165) ก็พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ครู และผู้ปกครอง (แต่ละกลุ่มที่มีสภาพแตกต่างกัน

มีระดับอายุที่แตกต่างกัน) มีความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติตั้งแต่ระดับ .05 ขึ้นไป

ชฎาพร พิชรัชเชียร (2525:3) ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยสุ่มตัวอย่างจำนวน 800 คน จากโรงเรียนราษฎร์ 4 โรงเรียน ใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่าที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายไม่แตกต่างกันในเรื่องการเคารพอาวุธ การถือพรตถือพวก การตรงต่อเวลา การประหยัดมัธยัสถ์ และการนิยมไทย นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมีค่านิยมสูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในเรื่อง การรักอิสระ การรับผิดชอบ การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ และการพึ่งตนเอง แต่พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีค่านิยมด้านการรักษาระเบียบวินัยสูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ซึ่งนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่สูงขึ้นย่อมมีระดับอายุที่สูงขึ้นด้วย)

สุวิมล สุรงค์กาญจนชัย (2527:189) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมจริยธรรม และแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมตามคำรายงานของนักเรียน ครู และผู้ปกครอง กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ครู และผู้ปกครองนักเรียนในทุกภูมิภาคทั่วประเทศไทย จำนวนทั้งสิ้น 3,000 คน (แต่ละกลุ่มที่มีสถานภาพแตกต่างกันมีระดับอายุที่แตกต่างกันด้วย) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง และแบบสำรวจพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคม ผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมและแนวโน้มในการกระทำพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคม ของบุคคลจะแตกต่างกันไปตามสถานภาพต่างๆ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ครู และผู้ปกครอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$)

นอกจากนี้ ภาณี อัครธรรม (2528:169-172) ได้ศึกษาถึง "ปฏิกิริยาจริยธรรมของนักเรียน ครู และผู้ปกครองต่อพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมของผู้อื่น" กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในปีการศึกษา 2524 ครูในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา และผู้ปกครองของนักเรียน จำนวนทั้งสิ้น 2,888 คน จากภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ครู และผู้ปกครองมีปฏิริยาจริยธรรมต่อพฤติกรรมทางสังคมของผู้อื่น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$ หรือน้อยกว่า) จำนวน 20 พฤติกรรม โดยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีปฏิริยาจริยธรรมทางบวกต่อพฤติกรรมทางสังคมที่พึงปรารถนาน้อยกว่าและมีปฏิริยาจริยธรรมทางลบมากกว่ากลุ่มอื่น นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีปฏิริยาจริยธรรมทางบวกต่อพฤติกรรมทางสังคมที่พึงปรารถนามากกว่ากลุ่มอื่น และครูมีปฏิริยาจริยธรรมทางลบต่อพฤติกรรมทางสังคมที่ไม่พึงปรารถนามากกว่ากลุ่มอื่น

จากเอกสารและงานวิจัยที่ผ่านมาต่างมีความสอดคล้องว่า อายุที่ต่างกันมีผลทำให้จริยธรรมของบุคคลแตกต่างกัน ซึ่งรวมถึงพฤติกรรมจริยธรรมของบุคคลด้วย ผู้วิจัยจึงได้ใช้ตัวแปรอายุในการวิจัยครั้งนี้ด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมของเด็กวัยรุ่นที่อยู่ในสถานสงเคราะห์
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคม ของเด็กวัยรุ่นในสถานสงเคราะห์ ตามตัวแปรอิสระดังนี้ เพศ ประเภทของสถานสงเคราะห์ และระดับอายุ

ตัวแปรในการวิจัย

1. ตัวแปรต้น มี 3 ตัวแปร ดังนี้

1.1 เพศ จำแนกเป็น เพศชาย และ เพศหญิง

1.2 ระดับอายุ จำแนกเป็น 10-12 ปี, 12-14 ปี, 14-16 ปี

1.3 ประเภทของสถานสงเคราะห์ จำแนกเป็น สถานสงเคราะห์ของรัฐ และ สถาน

สงเคราะห์ของเอกชน

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ คะแนนที่ได้จากแบบสำรวจพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคม

คำจำกัดความในการวิจัย

"พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคม" หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลกระทำต่อบุคคลอื่นในสังคม โดยพิจารณาได้ตรงต่อแล้วว่าเป็นพฤติกรรมที่ดี ที่ถูก และที่ควรในสภาพการณ์นั้นๆ ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยพฤติกรรมต่างๆ 20 พฤติกรรม อันได้จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยต่างๆ และการสัมภาษณ์เด็กและบุคลากรในสถานสงเคราะห์ ได้แก่

1. การไม่พูดปด
2. การรักษาสัญญา
3. การไม่ให้ร้ายป้ายสี
4. การไม่ขโมย
5. การให้ความช่วยเหลือผู้อื่น
6. การให้อภัย
7. การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
8. การไม่โอ้อวดริษยา
9. การปฏิบัติต่อผู้มีอาวุโสในทางที่ดี
10. การเชื่อฟังผู้ใหญ่
11. การแสดงความกตัญญูกตเวที
12. การรักษาชื่อเสียงของหมู่คณะ
13. การบำเพ็ญประโยชน์
14. การเสียสละ
15. การเห็นแก่พวกพ้อง
16. การปฏิบัติต่อคนรวยดีกว่าคนไม่ร่ำรวย
17. การเคารพในสิทธิของผู้อื่น
18. การขาดระเบียบวินัย
19. การปฏิบัติตามกฎระเบียบ
20. การรับผิดชอบในการดูแลรักษาสังคม

"เด็กวัยรุ่น" หมายถึง เด็กชายและเด็กหญิงที่มีอายุระหว่าง 10-16 ปี

"สถานสงเคราะห์" หมายถึง สถานที่ที่เป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงานที่ให้บริการทางสังคมเป็นที่ให้ความอุปการะ ดูแลเด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาส

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย เด็กวัยรุ่นชายที่อยู่ในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านทุ่งมหาเมฆ จำนวน 30 คน และสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี จำนวน 30 คน เด็กวัยรุ่นชายและหญิงในสถานสงเคราะห์มูลนิธิสงเคราะห์เด็กพัทธา จำนวน 60 คน รวมทั้งสิ้น 120 คน
2. การวิจัยนี้มุ่งศึกษาพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมในด้านต่างๆ ของเด็กวัยรุ่นชายและหญิงในสถานสงเคราะห์ของรัฐและเอกชน ซึ่งได้แก่พฤติกรรมจริยธรรม 20 พฤติกรรมที่ผู้วิจัยรวบรวมจากเอกสารการวิจัย และจากการรวบรวมข้อมูลจากเด็ก และเจ้าหน้าที่ในสถานสงเคราะห์
3. ข้อจำกัดในการวิจัยในครั้งนี้ เนื่องจากเด็กกำพร้าในสถานสงเคราะห์แต่ละแห่ง มีระยะเวลาที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ไม่แน่นอน ไม่สามารถที่จะควบคุมตัวแปรนี้ได้ เพราะเด็กส่วนใหญ่จะเข้าและออกสถานสงเคราะห์เรื่อยๆ ผู้วิจัยจึงไม่ได้ศึกษาถึงระยะเวลาที่อยู่ในสถานสงเคราะห์

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมของเด็กวัยรุ่นในสถานสงเคราะห์ ตามสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน
2. ทำให้ทราบว่าตัวแปรใดที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้เด็กวัยรุ่นในสถานสงเคราะห์มีพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมแตกต่างกัน
3. เป็นข้อมูลพื้นฐานทำให้ทราบว่าพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมพฤติกรรมใดที่ควรได้มีการพัฒนาและปลูกฝังจริยธรรมทางสังคมแก่เด็กที่อยู่ในสถานสงเคราะห์
4. เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าทางจริยธรรมต่อไป